Rasa Banytė

BAITŲ (KLAIPĖDOS RAJ.) KAPINYNO TYRINĖJIMAI 1990 IR 1991M.

1990-1991 m. Klaipėdos MLI muziejus toliau tęsė 1989 m. pradėtus Baitų kapinyno tyrinėjimus. Kapinynas yra Dovilų apyl. kairiajame Minijos krante, tarp Švokšlės upelio ir kelio į Dovilus.

1990 ir 1991 m. ištirtas 123 m^2 plotas, rasta 17 kapų su akmenų vainikais, iš kurių 3 kapai buvo moterų (Nr.3, 8, 18), 3 - vyrų (Nr.4, 12, 16), 4 -vaikų (Nr.5, 9, 14, 19). Kapuose Nr.6, 7, 10, 11, 13, 15, 17 mirusiųjų lytis buvo neaiški. Mirusieji laidoti nedeginti. Griaučiai neišlikę, tik prie apyrankių ir žiedų kai kur žymios smulkios pirštų ir riešo kaulų dalys. Moters kape Nr.18 išliko dantys ir žandikaulio dalis, užkonservuoti žalvarinio apgalvio ir alavinės antkaklės. Karstų pėdsakų nepastebėta. Mirusieji laidoti aukštielninki, galvomis į šiaurę, šiaurės vakarus, pietryčius, pietvakarius, pietus.

Akmenų vainikai daugiausia puslankio, ovalo formos, besijungiantys tarpusavyje, turintys bendras sieneles. Kapo Nr.7 akmenų vainikas buvo pailgos keturkampės formos. Kai kurie vainikai, matyt, šiek tiek apardyti. Vaiko kapas Nr.9 turėjo taisyklingą ovalinį vainiką, kurio sienelės sukrautos iš akmenų dviem trim eilėmis viena virš kitos, iki 0,5 m aukščio. Viršutiniai vainikų akmenys atidengti 0,3-0,6 m gylyje. Daugumą kapų supo viršutinis akmenų vainikas, kurio vidinė dalis buvo išklota daugiau ar mažiau ištisiniu akmenų grindiniu. Kai kurių kapų duobių sampiluose taip pat gausiai primesta akmenų (Nr.3,11).Čia akmenys gulėjo net 1,2-1,3 m gylyje, įkapių lygyje. Akmenų vainikai krauti iš įvairaus dydžio akmenų. Vainikai iš vidaus pusės buvo 2,6x1,8 m, 2,2x1,5 m, 2,6x1,6 m, 2,4x1,5 m dydžio.

Nuėmus paviršinį žemių sluoksnį, tarp viršutinių vainikų akmenų,0,3-0,5 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, smėlyje atidengtos tamsesnės pelenų ir degėsių dėmės - kapinyno paviršiuje degintos laužavietės. Iš jų kai kurios buvo taisyklingų apskritų formų, o kai kurios pasklidusios. Mažesnės apskritos dėmės buvo 0,5-0,8 m skersmens ir turėjo 5-30 cm storio degėsių ir pelenų sluoksnį. Didesnių laužaviečių skersmuo buvo 1,1-1,6 m, pelenų ir degėsių sluoksnis jose - 30-55 cm storio. Kai kurių laužaviečių pelenų ir degėsių sluoksniuose rasti neaiškūs geležies, molio fragmentėliai, nedideli gintaro karoliukai. Tame pačiame ugniaviečių lygyje, visame atidengto kapinyno plote, aptikta lipdytos keramikos lygiu paviršiumi šukių, žalvarinių vielučių fragmentų, pavienių gintaro karolių.

Kapų duobių dugnas nuo dabartinio žemės paviršiaus buvo 0,7-1,3 m gylyje. Moters kapo Nr.18 ir vaiko kapo Nr.5 duobių gylis siekė tik 0,5-0,75 m nuo dabartinio žemės paviršiaus. Kai kurie mirusieji laidoti 10-40 cm žemiau akmenų vainikų, kai kurie net akmenų vainikų lygyje ar po akmenų grupėmis sumestomis į duobės sampilą. Kapų duobės stačiakampės suapvalintais kampais formos. Suaugusių mirusiųjų kapų duobių dydžiai-3,1x1,4,2,0x1,5, 2,6x1,2 m, vaikų kapų-0,7x1,7,0,7x1,2 m. Kai kurios kapų duobės (k. Nr.3,4,8) gausiai užpildytos degėsiais ir pelenais, kai kurios iš viso buvo neryškios (k. Nr.5, 7, 9,11).

Įkapių pasiskirstymas kapuose nevienodas. Kai kuriuose kapuose jų visai nerasta (k. Nr.6, 10, 17), kituose buvo pavieniai gintaro karoliai, žalvarinių žiedų fragmentėliai (k. Nr.7,11,13). Vyrų kapuose įkapės ne tokios gausios kaip moterų. Kape Nr. 16 kairėje mirusiojo pusėje, gulėjo geležinis įmovinis kirvis. Paauglio kape Nr.4, kairiojo peties srityje rastas geležinis peilis. Kiek žemiau jo gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas bei žalvarinė lankinė segė lenkta kojele. Mirusiojo kaklą puošė žalvarinė antkaklė su kabliuku ir plokštele galuose bei 4 mažų mėlyno stiklo karolių ir 2

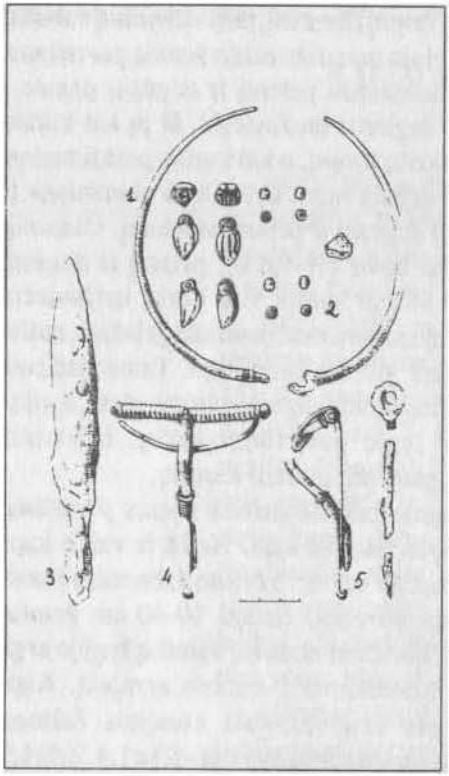

5-geležinis lazdelinis smeigtukas 1-žalvarinė antkaklė su kabliuku ir plokštele galuose 2-(4)mėlyno stiklo ir 2 gintariniai karkvabalio pavidalo kabučiai 4-žalvarinė lankinė segė lenkta kojele 3-geležinis peilis

gintarinių karkvabalio pavidalo kabučių vėrinys. Rankų srityje aptiktas sunykęs žalvarinio žiedo fragmentėlis. Kapuose Nr.4 bei Nr. 12 (pastarasis ne visiškai atidengtas) rasti pavieniai arklių dantys. Virš ne visiškai atidengto kapo Nr.15 duobės pietinio galo, dar neišryškėjus kapo duobei, 0,57 m gylyje rastos geležinio sulaužyto umbo dalys.

Turtingumu iš kitų išsiskyrė moterų kapai Nr.8 ir Nr.18. Juose krūtinės srityje gulėjo žalvariniai rozetiniai smeigtukai (kiekviename kape po du). Kape Nr.18 jie buvo sujungti žalvarine grandinėle. Kape Nr.18 mirusiosios kaklą puošė įspūdinga kaklo apvara iš mėlynų, žalsvų stiklo karolių (kai kurie iš jų - rantuoti), gintaro karolių, balto emalio karolio, akmeninio karolio (verpstuko?) bei juos jungiančių geležinių kabučių - varpelių, žinomų iš Šernų kapinyno medžiagos. Abiejų mirusiųjų rankos buvo su apyrankėmis: kape Nr.8 - su dviem žalvarinėmis apvalaus skersinio pjūvio apyrankėmis nedaug storėjančiais galais, kape Nr. 18, - su įvijine pusapvalio suploto skersinio pjūvio apyranke, ornamentuota skersiniais ranteliais. Kape Nr.8 mirusiosios rankų pirštus puošė 2 žalvariniai įvijiniai žiedai bei vienas žiedas su rozetiniu išplatėjimu ir mėlyno stiklo akute. Kape Nr. 18, moters kaklo srityje, rasta alavinė antkaklė su kabliuku ir kilpele. Mirusiosios galvos apdangalas apjuostas žalvarinių spurgelių apgalviu, kuris jungtas su gintaro karoliais, jo apačia puošta žalvariniais srieginiais kabučiais. Abiejuose moterų kapuose rasti

akmeniniai suploto cilindro formos verpstukai. Kape Nr.18 verpstukas puoštas spindulių grioveliais. Šalia pastarojo, moters rankų srityje, taip pat gulėjo maža, 5,5 cm aukščio molinė umelė bei pailgo geležinio dirbinio (ylos?) liekanos.

Baitų senkapio vaikų kapams būdingos gintaro ir stiklo karolių apvaros bei mažos žalvarinės apyrankės. Kape Nr.5 kaklo apvaroje buvo 5 gintaro bei 1 stiklo karolis, 2 gintariniai pailgi kabučiai. Vaiko kapo Nr. 19 apvara suverta iš 7 karolių: 5 gintarinių ir 2 mėlynų stiklinių. Kape Nr.9 rastas pavienis gintaro karolis. Apyrankės vaikų kapuose (k. Nr.5, 9) žalvarinės, šiek tiek užleistais galais. Įkapėmis įdomesnis vaiko kapas Nr.14, kuriame rasta maža, 4 cm aukščio žalvarinė lankinė segė lenkta kojele. Šalia jos išliko plonos alavinės vielutės fragmentai.

Tyrinėti Baitų kapinyno kapai datuojami III-IV a.

Audronė Bliujienė

UŽPELKIŲ KAPINYNO TYRIMAI 1990 IR 1991M.

1990 metais LD Muziejus, 1991m. - MLIM tęsė Užpelkių kapinyno tyrimus (žr. ATL 1986 ir 1987 metais. V.,1988.P.67-70; ATL 1988 ir 1989 metais V.,1990,P.74-77.). Kapinyno kalvelės rytinėje dalyje ir centre ištirtas 271 m^2 plotas. Rasta IV-VI a. nedegintų mirusiųjų kapų, du visiškai suardyti IX-XI a. nedegintų mirusiųjų kapai bei vienas XI-XII a. sudeginto žmogaus kapas (k. Nr.38 - 58). Dauguma kapų suardyta ar gerokai apardyta - nuarta. Dažniausiai išliką tik kapų dugnai. Kai kurie ankstyvieji nedegintų mirusiųjų kapai suardyti kasant vėlyvesnius kapus. Nedeginti mirusieji laidoti 250x80-140 cm dydžio ir 35-125 cm gylio duobėse, bet dauguma tik 35-60 cm gylio. Kapų duobės užapvalintais kampais stačiakampės ar ovalios. Kai